

5-6 Yaş Çocuklarının Değer Kazanım Süreçlerine Anne Değerler Eğitimi Programının Etkisi *

The Effect of Mother Values Education Program on the Value Acquisition Processes of the Children of 5-6 Years old.

Seviye NESLİTÜRK **, Neşe ÖZKAL***, Sibel DAL ****

Öz: Bu araştırmanın amacı 5-6 yaş çocuklarının annelerine verilen Anne Değerler Eğitimi Programının (ADEP), çocukların sorumluluk, saygı, dürüstlük, işbirliği, paylaşma, dostluk/arkadaşlık değerleri üzerine etkisini incelemektir. Araştırmada karma yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden anneler ile 5- 6 yaş grubundaki çocukları arasından seçilen 24 (12 deney, 12 kontrol) anne ile çocuğu oluşturmaktadır. Deney grubundaki çocukların annelerine 21 oturum Anne Değerler Eğitimi Programı uygulanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Okul öncesi Değerler Ölçeği Aile, Öğretmen ve Öğrenci Formu, araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ve Aile Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen nicel veriler SPSS 20.0 paket programıyla, nitel veriler ise NVİVO programında analiz edilmiştir. Nicel verilerin analizi sonucunda deney grubundaki çocukların sorumluluk, saygı, dürüstlük, işbirliği, paylaşma, dostluk/arkadaşlık değerler puan ortalamalarının kontrol grubu çocukların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Deney grubundaki çocukların ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Eğitim programının bitiminden 6 hafta sonra deney grubuna yapılan ölçüm sonucunda son test ve kalıcılık ölçüm puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Nitel verilerinden elde edilen bulgulara göre, anneler programın kendileri, eşleri ve çocukları üzerinde olumlu etkisi olduğunu belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, değerler eğitimi, anne eğitimi

Abstract: The objective of this research is to study the effect of the Mother Values Education Program provided to mothers of pre-school children of the ages of 5-6 on the children values of responsibility, respect, honesty, cooperation, sharing and friend ship. The study group of the research consists of mothers with children having pre-school education and 24 mothers (12 test, 12 control) and their children in the age group of 5-6. 21 sessions of Mother Values Education Program was applied to the mothers of the children in the test group. Pre-school Values Scale Family, Teacher and Student Form, the semi-structured interview form prepared by the researchers and Family Information Form developed by the researchers were used as data collection means in the research. The quantitative data obtained from the research was analyzed by SPSS 20.0 package program. Qualitative data obtained from the research was analyzed in the NVİVO program. Descriptive analysis technique was used in the analysis of data. As a result of the analysis of quantitative data, it was found that the score averages of values of responsibility, respect, honesty, cooperation, sharing and friendship of the test group children were significantly higher than the score averages of the control group children. Also a significant difference was found between the pre-test and final test points of the children in the test group. No significant difference was found between the post test and heritability measurement score averages after the measurements in the test group 6 weeks after the completion of the education program. According to the findings obtained from the qualitative data of research, mothers stated that the program had positive effect on themselves, their husbands, the children included in the program and their siblings.

Keywords: Preschool education, values education, maternal education

*Bu makale, Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen 2013.01.0154.001 nolu proje kapsamında üretilmiştir.

**Yard. Doç. Dr., Gediz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İzmir-Türkiye, seviyenesliturk@gmail.com

***Yard. Doç. Dr., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, neseozkal@gmail.com

****Yard. Doç. Dr., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, sibelDAL2@gmail.com

Giriş

Uzun yıllardır insanlar eğitim, eğitime ve eğitim alma konuları ile yakından ilgilenerek bu konuların önemi üzerinde durmuşlardır. Her dönemde en iyi eğitim uygulamalarının nasıl gerçekleştirileceği üzerine araştırmalar yapılarak, eğitim politikaları ve programları geliştirilerek nitelikli eğitim vermeye çalışılmıştır. Son yıllarda, eğitim ve öğretimde bilgi kazandırarak meslek edindirmek kadar önemli bir konu da değer yaratmak, değerlerini davranışa dönüştürebilmesiller yetiştirmektir (Çağlar, 2005; Hökelekli, 2011; Ulusoy ve Dilmaç, 2012). Özellikle de son yıllarda teknolojideki hızlı gelişmelerle bilgi alışverişi hızlanırken insanlar arasındaki ilişkiler zayıflamış ve değer aktarımında sıkıntılar yaşanmaya başlanmıştır. Bu yetersizlik genç nesillere temel değerlerin öğretilmesini daha da önemli kılmıştır (Çağlar, 2005).

Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğünde (2015) "bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet" olarak tanımlanan değer, Güngör (1998) tarafından bir kimsenin çeşitli insanları, insanlara ait özellikleri, istek ve niyetleri, davranışları değerlendirirken başvurduğu bir ölçüttür şeklinde ifade edilmiştir. Başka bir tanımda ise değer, bireyi diğer canlılardan ayıran, bireylerin düşünce, tutum ve eylemlerini yönlendiren ilkeler olarak ortaya çıkan kültürel öğeler olarak tanımlanmıştır (Çağlar, 2005; Kennedy, 2012). Bu bağlamda değerler, kültür ve topluma anlam ve önem veren ölçütler olarak (Fichter, 2006) kültür içinde şekillenirler ve kültürler üzerinde yönlendirici etkileri vardır. Sosyalleşme sürecinde öğrenilerek bireylerin kişiliğinin bir parçasını oluşturan (Özensel, 2003), toplum ve birey açısından önem taşıyan değerlerin gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılması önemli konulardan biridir. Değerlerin etkili ve sağlıklı olarak kazandırılması evde anne baba, okulda ise öğretmenler tarafından verilecek değerler eğitimi ile gerçekleştirilebilir. (Hökelekli, 2011; Yalar ve Yanpar Yelken, 2011). Değerler eğitimi, bireyin yaşam içerisinde yeralan değerleri fark etmesine, yaşamını belirleyecek değerleri kazanmasına, yeni değerleri benimsemesine ve bütün bu edindiği değerleri kişiliğinin bir parçası haline getirerek davranışa dönüştürmesine yardım etmek amacıyla verilen eğitimidir (Yaman, 2012). Değerler eğitimi ile varılmak istenen hedef, çocukların doğuştan getirmiş olduğu iyi tarafları ortaya çıkararak, onların kişiliklerinin her yönüyle gelişmesine yardım etmek, insan olarak en iyiye ulaşmalarını sağlamak, bireyi başta olmak üzere toplumu kötü ahlaktan koruyup kurtarmak, bireyleri iyi ahlaki özelliklerle donatmak ve bunun devamını sağlamaktır (Aydın ve Akyol Gürler, 2012). Başka bir ifade ile karakterli, kişilik sahibi, ahlaklı ve dürüst bireyler yetiştirmektir (Çağlayan, 2005).

Birey ve toplum davranışları üzerinde yönlendirici (Hökelekli, 2011) etkisi olan değerlerle ilgili ilk eğitim ailede vermeye başlar. Sağlıklı aile ortamı, bireylerin kişilik ve karakter gelişiminin temelini atıldığı eşsiz bir eğitim yeridir. Aile pek çok tutum ve davranışları kazanmasında değerleri tanınması ve içselleştirmesinde ilk ve en etkili kurumdur. Aile, çocuğun doğuştan getirdiği güzel duyguların uyandırılması ve doğru, güzel, iyi davranışların kazandırılması yoluyla değer eğitiminde önemli rol oynar (Akkaya, 2008; Hökelekli, 2011; Aydın ve Akyol Gürler, 2012; Yaman, 2012; Şengün, 2013).

İlk olarak aile ortamında vermeye başlayan değerler eğitimi, kişilik gelişiminin, değer oluşumu ve toplumsallaşmanın temelini atıldığı okul öncesi döneme rast gelir. Çocuklarda değerler bu dönemde büyük ölçüde şekillendiği için ve daha sonraki yıllarda değişmesinin zor olması nedeni ile bu dönemde verilmesi önemlidir (Doğanay, 2006). Okul öncesi dönemdeki çocuklar, sosyalleşerek toplumsal değerleri, tutumları ve kendisinden beklenen davranışları kazanmaya başlarlar (Dinç, 2011). Bu dönem çocuğu öncelikli olarak anne babasının davranışlarını taklit ederek onları model alır. Anne babaların model olarak sergiledikleri davranışları ve anne baba olarak çocuğa karşı olan tutumları çocuklar için en önemli bilgi kaynaklarından biridir. Çocuklar aile içindeki bireyleri özellikle anne babayı model alarak ve taklit ederek doğru davranışları öğrenmeye çalışırlar (Bornstein ve Bornstein, 2007; Uyanık Balat ve Balaban Dağal, 2009; Uyanık Balat, 2012).

Okul öncesi dönemden başlayarak aile, okul ve toplum tarafından vermeye çalışılan değerler eğitimi çocukların kabul edilmek, saygı duyulmak, mutlu olmak, öğrenmek ve

araştırmak, özgürlük ve güvenli ilişkiler gibi temel gereksinimlerin üzerine kurulursa işlevsel ve insancıl olabilir. Değerler eğitimi, özgür bir ortamda yaşatıldığı zaman kişilik ve kimlik oluşturma eğitimine dönüşebilir (Çağlar, 2005). Değerler eğitimi ile çocuklar toplum içerisinde kabul gören ve hayata pozitif bakabilen, toplumsal değişim içinde sorumluluklarını yerine getiren ve olumlu kişilik özelliklerine sahip olan iyi vatandaşlar olarak yetişecektir (Stephenson, Burman ve Cooper, 2005; Lovat ve Toomey, 2007; MacNaughton ve Hughes, 2007; Dinç, 2011). Çocukluk döneminden başlayarak sahip olunan değerler, çocukların ait olma ihtiyacını karşılar. Kişiler arası problemlerini çözmede çocuklara güç verir (Tuğrul, 2013). Çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesinde, mutlu ve başarılı bir yaşam sürmesinde önemli rol oynar (Alpöge, 2011; Dinç, 2011). Böylece değerlere sahip çocuklar aklını, kalbini ve vicdanını en iyi şekilde kullanabilen, toplumun ilerlemesinde önderlik yapan bireyler olabileceklerdir (Tuğrul, 2013).

Okul öncesi dönemde çocuklar özsaygı, özdenetim, sevgi, saygı, sorumluluk, işbirliği, yardımseverlik, barış, adaletli olma, olumlu düşünme, sabırlı olma gibi değerleri kazanabilir. (Dinç, 2011; Tuğrul, 2013). Bu değerlerin erken yıllardan başlayarak verilmesi, değerlerine önem veren bir neslin yetiştirilmesi okul öncesi dönemin önemli ve temel kazanımları arasında yer alır (Tuğrul, 2013).

Temel değerlerin sistemli ve planlı bir biçimde verilmesi önemli bir konudur (Aktepe, 2015; Eyre ve Eyre, 1993). Değerlerin kazanılmasında önemli rol oynayan ailelerin değer konusunda çocuklarını eğitecek yeterli bilgiye sahip olması kadar değerleri aktarma gücüne de sahip olmaları gerekmektedir (Geçit ve Gencer, 2011). İlgili alanyazın incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarına yönelik aile merkezli eğitim programlarının sınırlı olduğu görülmüştür (Dereli İman, 2014; Neslitürk ve Deniz 2014). Bu açıdan çalışmada değerlerin kazandırılmasında bir bakıma çocukların dünya görüşünün oluşturulmasında doğrudan etkili olan ailesinin değer kazanım sürecine ilişkin planlı bir eğitimden geçmeleri bu çalışmada problem durumu olarak görülmüştür. Problem durumuna bağlı olarak çalışmada, 5-6 yaş çocuklarının değer kazanım süreçlerine Anne Değerler Eğitimi Programının etkisini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu genel amaca bağlı olarak çalışmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Anne Değerler Eğitimi Programının uygulandığı deney grubu çocukları ile bu programın uygulanmadığı kontrol grubu çocuklarının değer (sorumluluk, saygı, dürüstlük, işbirliği, paylaşma, dostluk/arkadaşlık) öntest ve sontest puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

2. Deney grubundaki çocukların değer (sorumluluk, saygı, dürüstlük, işbirliği, paylaşma, dostluk/arkadaşlık) sontest puan ortalamaları ile izleme testi puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

3. Deney grubundaki annelerin Anne Değerler Eğitimi Programına ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma deseni

Araştırmada nicel ve nitel araştırma yaklaşımlarının birarada kullanıldığı karma yöntemlerden baskın-daha az baskın desen kullanılmıştır. Araştırmada nicel yöntem baskınken, nitel yöntem ise daha az baskındır. Karma yöntem araştırmalarında, nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanılmasıyla araştırma probleminin, her bir yöntemin tek başına yapacağından daha iyi anlaşılmasını sağlar (Creswell ve Plano Clark, 2007).

Araştırmanın nicel boyutu deneme modeline göre desenlenmiştir. Araştırmada gerçek deneme modellerinden öntest-sontest kontrol gruplu model kullanılmıştır. Araştırmanın nitel boyutunda ise anne değerler eğitimi programından sonra annelerin değer eğitimi programının etkilerine yönelik olarak görüşlerini belirlemek üzere yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Çalışma grubu

Bu araştırmının çalışma grubu, Antalya İli Alanya İlçesinde Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı bir ortaokulun anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocuklar ile annelerinden oluşmaktadır. Eğitim programına katılmak isteyen 12 anne ve çocukları deney grubuna, eğitim programına katılmayan annelerden 12 anne ve çocukları da kontrol grubuna dahil edilmiştir.

Veri toplama aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak Okul öncesi Değerler Ölçeği Aile, Öğretmen ve Öğrenci Formu, araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Okul öncesi Değerler Ölçeği Aile, Öğretmen ve Öğrenci Formu: Neslitürk ve Çeliköz (2015) tarafında geliştirilen ölçek, 3 (aile, öğretmen ve öğrenci) formdan oluşmaktadır. Formlar bağımsız kullanılabilirdiği gibi birlikte de kullanılabilir. Ölçeğin çocuklar için hazırlanan formu 18 resimli karttan oluşmaktadır. Aile formu ve öğretmen formu ise toplam 30'ar maddeden oluşan likert tarzı ölçeklerdir. Oluşturulan maddelerde davranışı gösterme sıklık oranlarına göre 3 (evet, bazen, hayır) seçenek bulunmaktadır. Ölçeğin 3 formu da saygı, sorumluluk, dürüstlük, işbirliği, paylaşım, dostluk/arkadaşlık değerlerini ölçebilecek şekilde hazırlanmıştır. Öğretmen formunun Kaiser-Meyer-Olkin değeri 0.79; aile formunun ise 0.77 bulunmuştur. Öğretmen formunun Bartlett's Sphericity testi x^2 değeri 1.587, $p<0.001$; aile formunun ise x^2 değeri 1.564, $p<0.001$ olarak hesaplanmıştır. Testi yarılama yöntemine göre öğretmen formunun güvenilirlik katsayısı .86; aile formunun .84'dür. Cronbach Alpha Güvenirlik katsayısı öğretmen formu için .91; aile formunun .89 olarak bulunmuştur. Öğrenci Formunun Testi yarılama yöntemine göre aracın güvenilirlik katsayısı .85 olarak saptanmıştır. KR- 20 ile hesaplanan güvenilirlik katsayısı .83 olarak bulunmuştur.

Anne Değerler Eğitimi Programını Değerlendirme Görüşme Formu: Form, araştırmacılar tarafından annelerin uygulanan değerler eğitimi programını değerlendirmeleri amacı ile oluşturulmuştur. Formda eğitim programına katılan annelere sorulmak üzere açık uçlu üç adet görüşme sorusu bulunmaktadır. Bu sorular; "Çocuğunuza değer kazandırma sürecinde aldığınız eğitim programının size ne gibi katkıları oldu?", "Çocuğunuza değer kazandırma sürecinde aldığınız eğitim programının ailenize (baba, kardeşler ve diğer aile bireyleri) ne gibi katkıları oldu?" ve "Aldığınız eğitimin çocuğunuzda yansımaları nasıl oldu?" sorularıdır. Araştırmada, elde edilen verilerle ilgili her bir soru için analiz sonuçları verilmiştir.

Değerler eğitimi programının uygulanması

Deney grubuna dahil edilen çocukların annelerine 16 Şubat 2014-04 Mayıs 2014 tarihleri arasında "Anne Değerler Eğitimi Programı" uygulanmıştır. Program, okul öncesi dönemde kazandırılacak değerlerden; sorumluluk, dürüstlük, saygı, işbirliği (yardımlaşma), paylaşma ve arkadaşlık değerlerine yer verilerek hazırlanmıştır. Hazırlanan program beş uzmanın (dört çocuk gelişimi uzmanı ve bir program gelişimi uzmanı) görüşüne sunulmuş, gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Eğitim programı uygulamaları 21 oturum, haftada iki gün olacak biçimde gerçekleştirilmiştir. Her bir oturum 100-120 dakika sürmüştür. Değerlerle ilgili öncelikle kuramsal anlatımlara yer verilmiştir. Anlatımlar esnasında annelerin görüşleri alınmış, zaman zaman tartışmalara katılmaları için teşvik edilmeye çalışılmıştır. Anlatımların annelerin ilgisini çekmesi için power point sunumlar hazırlanmış, konu ile ilgili hikayeler okunmuş, örnek olaylar anlatılmıştır. Kuramsal olarak anlatılan değerlerle ilgili notlar hazırlanarak annelere verilmiş ve evdeki diğer bireylerle özellikle baba ile paylaşılması istenmiştir. Kuramsal anlatımdan sonra her bir değer için evde yapılacak etkinlikler annelere anlatılmış, sınıf içinde uygulamaları yapılmıştır. Programda ele alınan değerlerin kazandırılmasında farklı etkinlikler (Türkçe, fen, oyun, sanat, drama, müzik ve matematik etkinlikleri) kullanılmıştır. Etkinlikte kullanılacak materyaller sınıf içinde hazırlanmış ve nasıl kullanılacağı ile ilgili uygulamalar da yapılmıştır. Her oturumun başında bir önceki uygulama ile ilgili annelerin görüşü alınmış, uygulamada yaşadıklarını grup ile paylaşmaları istenmiştir. Her oturumun sonunda ise gün ile

ilgili duygu düşünce paylaşımı yapılmış, anlaşılmayan noktalar tekrarlanmıştır. Bu süre zarfında kontrol grubunda yeralan çocukların annelerine herhangi bir eğitim verilmemiştir.

Verilerin toplanması

Nicel veriler için “Okul öncesi Değerler Ölçeği Aile-Öğretmen ve Öğrenci Formu”, Anne Değerler Eğitimi Programı öncesinde ve sonrasında deney ve kontrol gruplarındaki çocukların değer düzeylerini belirlemek amacıyla anne- öğretmen ve çocuğa uygulanarak veriler toplanmıştır. Ayrıca kalıcılık testi için programın bitiminden 6 hafta sonra deney grubu çocuklar için formlar tekrar uygulanmıştır. Nitel veriler ise program sonrasında annelerle görüşülerek toplanmıştır.

Verilerin analizi

Araştırmadan elde edilen nicel veriler, SPSS 20.0 paket programıyla analiz edilmiştir. Nicel verilerin çözümlenmesinde denek sayısının 30’den az olması nedeniyle normal dağılım gösteren evreni temsil edemediği için parametrik olmayan istatistikten yararlanılmıştır. Çok küçük örneklem için verinin parametrik tekniklerin varsayımlarına uygun olmadığı durumlarda parametrik olmayan teknikler daha kullanışlıdır (Demirgil, 2010). Bu nedenle parametrik olmayan istatistik tekniklerinden bağımlı gruplar için kullanılan Wilcoxon işaretli sıralar testi aynı gruba ait ön ve son testlerin farklı olup olmadığını anlamak amacıyla kullanılmıştır. Bağımsız gruplar arasında öntest ve son test ölçümleri açısından fark olup olmadığını anlamak amacıyla Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen nitel verilerin çözümlenmesinde NVİVO 10 programı kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırma deney ve kontrol grubu olmak üzere iki grupta yapılmıştır. Araştırma deney grubu (n=12) ve kontrol grubunda (n=12) yeralan 24 çocuk ve deney grubunda yeralan çocukların anneleri (n=12) üzerinde yürütülmüştür. Araştırmaya katılan deney grubunda yer alan annelerin 4’ü (%33) ilkokul, 2’si ortaokul (%16,7), 6’sı (%50) lise mezunudur. Babaların ise 3’ü (%25) ilkokul, 1’i ortaokul (%8,3), 6’sı (%50) lise ve 2’si (%16,7) üniversite mezunudur. Araştırmaya katılan annelerin 11’i (%91,7) ev hanımı, 1’i serbest meslek (%8,3) sahibidir. Babaların ise 1’i (%8,3) memur, 11’i ise serbest meslek (%91,7) sahibidir. Ailelerden 1’i (%8,3) 500-1000 TL, 1’i (%8,3) 1001-1500 TL, 4’ü (%33,3), 3’ü (%25) 2001-2500 TL, 1’i (%8,3) 2501-3000 TL ve 2’si (%16,7) 3001TL ve üzeri gelire sahiptirler. Araştırmaya katılan çocukların ise 9’u (%75) kız ve 3’ü (%25) erkektir.

Araştırmanın nicel verileri ile ilgili bulgular

Deney ve kontrol gruplarında yeralan çocukların öntest aritmetik ortalama, standart sapmaları ve Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Deney ve Kontrol Grubu Öntest Aritmetik Ortalama, Standart Sapmaları ve Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Alt Ölçekler	Test	N	Sıra ortalama	Sıra toplamı	U	Z	P																																								
Sorumluluk	Deney	12	13,67	164,0	58,0	-,81	,41																																								
	Kontrol	12	11,33	136,0				Saygı	Deney	12	13,42	161,0	61,0	-,64	,52	Kontrol	12	11,58	139,0	İşbirliği	Deney	12	11,38	136,5	58,5	-,78	,43	Kontrol	12	13,63	163,5	Dürüstlük	Deney	12	12,75	153,0	69,0	-,17	,88	Kontrol	12	12,25	147,0	Paylaşma	Deney	12	13,17
Saygı	Deney	12	13,42	161,0	61,0	-,64	,52																																								
	Kontrol	12	11,58	139,0				İşbirliği	Deney	12	11,38	136,5	58,5	-,78	,43	Kontrol	12	13,63	163,5	Dürüstlük	Deney	12	12,75	153,0	69,0	-,17	,88	Kontrol	12	12,25	147,0	Paylaşma	Deney	12	13,17	158,0	64,0	-,46	,63								
İşbirliği	Deney	12	11,38	136,5	58,5	-,78	,43																																								
	Kontrol	12	13,63	163,5				Dürüstlük	Deney	12	12,75	153,0	69,0	-,17	,88	Kontrol	12	12,25	147,0	Paylaşma	Deney	12	13,17	158,0	64,0	-,46	,63																				
Dürüstlük	Deney	12	12,75	153,0	69,0	-,17	,88																																								
	Kontrol	12	12,25	147,0				Paylaşma	Deney	12	13,17	158,0	64,0	-,46	,63																																
Paylaşma	Deney	12	13,17	158,0	64,0	-,46	,63																																								

Dostluk	Kontrol	12	11,83	142,0	69,0	-,17	,88
	Deney	12	12,75	153,0			
	Kontrol	12	12,75	147,0			

Tablo 1 incelendiğinde sorumluluk, saygı, dürüstlük değerlerine ilişkin puanların sıra ortalamaları ve toplamları deney grubu lehine, işbirliği değerine ilişkin kontrol grubu lehine yüksek olduğu görülmektedir. Dürüstlük ve dostluk değerine ilişkin puanlar ise her iki grupta da birbirine çok yakındır. Deney ve kontrol grubunda yeralan çocukların öntestten aldıkları sıra ortalamaları ve toplamları arasındaki fark Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre sınanmış ve farkın anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Ulaşılan bulgulardan çocukların deney öncesinde sorumluluk, saygı, işbirliği, dürüstlük, paylaşma ve dostluk değerlerine ilişkin gelişimlerinin farklılık göstermediği anlaşılmaktadır.

Deney ve kontrol gruplarında yeralan çocukların sontest aritmetik ortalama, standart sapmaları ve Mann-Whitney U testi Sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubu Sontest Aritmetik Ortalama, Standart Sapmaları ve Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Alt Ölçekler	Test	N	Sıra Ortalama	Sıra Toplamı	U	Z	P
Sorumluluk	Deney	12	16,29	195,5	26,5	-2,65	,00*
	Kontrol	12	8,71	104,5			
Saygı	Deney	12	14,79	177,5	44,5	-1,59	,11
	Kontrol	12	10,21	122,5			
İşbirliği	Deney	12	15,71	188,5	33,5	-2,23	,02*
	Kontrol	12	9,29	111,5			
Dürüstlük	Deney	12	16,17	194,0	28,0	-2,57	,01*
	Kontrol	12	8,83	106,0			
Paylaşma	Deney	12	17,0	204,0	18,0	-3,17	,00*
	Kontrol	12	8,0	96,0			
Dostluk	Deney	12	16,4	192,5	29,0	-2,51	,01*
	Kontrol	12	8,96	107,5			

Tablo 2 incelendiğinde tüm değerlerde puanların deney grubu lehine yüksek olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol grubunda yeralan çocukların sontestten aldıkları puanların sıra ortalamaları ve toplamları arasındaki fark Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre sınanmış ve saygı değeri dışında tüm değerlerde programın uygulandığı grup lehine farklı olduğu belirlenmiştir. Ulaşılan bulgulara göre programın çocukların sorumluluk, işbirliği, dürüstlük, paylaşma ve dostluk değerlerini geliştirdiği anlaşılmaktadır.

Kontrol grubunda yeralan çocukların öntest ve sontest değer puanlarının aritmetik ortalamaları, standart sapmaları ve Wilcoxon Signed Ranks Testi Sonuçları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Kontrol Grubu Öntest-Sontest Aritmetik Ortalama, Standart Sapmaları ve Wilcoxon Signed Ranks Testi Sonuçları

Alt Ölçekler	N	Sıra ortalama	Sıra toplamı	Z	P	
Sorumluluk Öntest-Sontest	Negatif toplam	6	5,75	34,50	-1,43	,15
	Pozitif toplam	3	3,50	10,50		
	Eşit	3				
Saygı Öntest-Sontest	Negatif toplam	7	5,50	38,50	-,49	,62

	Pozitif toplam	4	6,88	27,50		
	Eşit	1				
İşbirliği Öntest-Sontest	Negatif toplam	2	2,50	5,00	-2,66	,00*
	Pozitif toplam	10	7,30	73,00		
	Eşit					
Dürüstlük Öntest-Sontest	Negatif toplam	5	3,10	15,50	-,25	,79
	Pozitif toplam	2	6,25	12,50		
	Eşit	5				
Paylaşma Öntest-Sontest	Negatif toplam	8	5,25	42,00	-2,36	,01*
	Pozitif toplam	1	3,00	3,00		
	Eşit	3				
Dostluk Öntest-Sontest	Negatif toplam	6	4,17	25,00	-1,02	,30
	Pozitif toplam	2	5,50	11,00		
	Eşit	4				

Negatif sıralar temeline dayalıdır. *p<0,05

Tablo 3 incelendiğinde kontrol grubunda yeralan çocukların sorumluluk, saygı, dürüstlük, dostluk değerlerine ilişkin gelişimlerinin öntest ve sontestleri arasında anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Ancak işbirliği ($z=-2,66$; $p<,05$) ve paylaşma ($z=-2,36$; $p<,05$) değerlerinde sontestleri lehine anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Bu bulgu programın uygulanmadan da çocukların işbirliği ve paylaşma değerlerinde gelişme sağlandığını göstermektedir.

Deney grubunda yeralan çocukların öntest-sontest aritmetik ortalama, standart sapmaları ve Wilcoxon Signed Ranks testi Sonuçları Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Deney Grubu Öntest-Sontest Aritmetik Ortalama, Standart Sapmaları ve Wilcoxon Signed Ranks Testi Sonuçları

Alt Ölçekler		N	Sıra ortalama	Sıra toplamı	Z	P
Sorumluluk Öntest-Sontest	Negatif toplam	9	5,83	52,50	-	,01*
	Pozitif toplam	1	2,50	2,50	2,5	
	Eşit	2			6*	
Saygı Öntest- Sontest	Negatif toplam	10	6,30	63,00	-	,00*
	Pozitif toplam	1	3,00	3,00	2,7	
	Eşit	1			0	
İşbirliği Öntest- Sontest	Negatif toplam	11	6,00	66,00	-	,00*
	Pozitif toplam	0	,00	,00	2,9	
	Eşit	1			7	
Dürüstlük Öntest- Sontest	Negatif toplam	11	6,00	66,00	-	,00*
	Pozitif toplam	0	,00	,00	2,9	
	Eşit	1			5	
Paylaşma Öntest- Sontest	Negatif toplam	11	6,00	66,00	-	,00*
	Pozitif toplam	0	,00	,00	2,9	
	Eşit	1			4	
Dostluk Öntest- Sontest	Negatif toplam	10	5,50	55,00	-	,00*
	Pozitif toplam	0	,00	,00	2,8	
	Eşit	2			2	

Tablo 4 incelendiğinde deney grubunda tüm alt boyutlarda sontestler lehine anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Bu bulgu ile programın çocukların sorumluluk, saygı, işbirliği, dürüstlük, paylaşma ve dostluk değerlerinin gelişmesine katkı sağladığı anlaşılmaktadır.

Deney grubunda yeralan çocukların sontest -izleme testi aritmetik ortalama, standart sapmaları ve Wilcoxon Signed Ranks testi Sonuçları Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. *Deney Grubu Sontest-İzleme Testi Aritmetik Ortalama, Standart Sapmaları ve Wilcoxon Signed Ranks Testi Sonuçları*

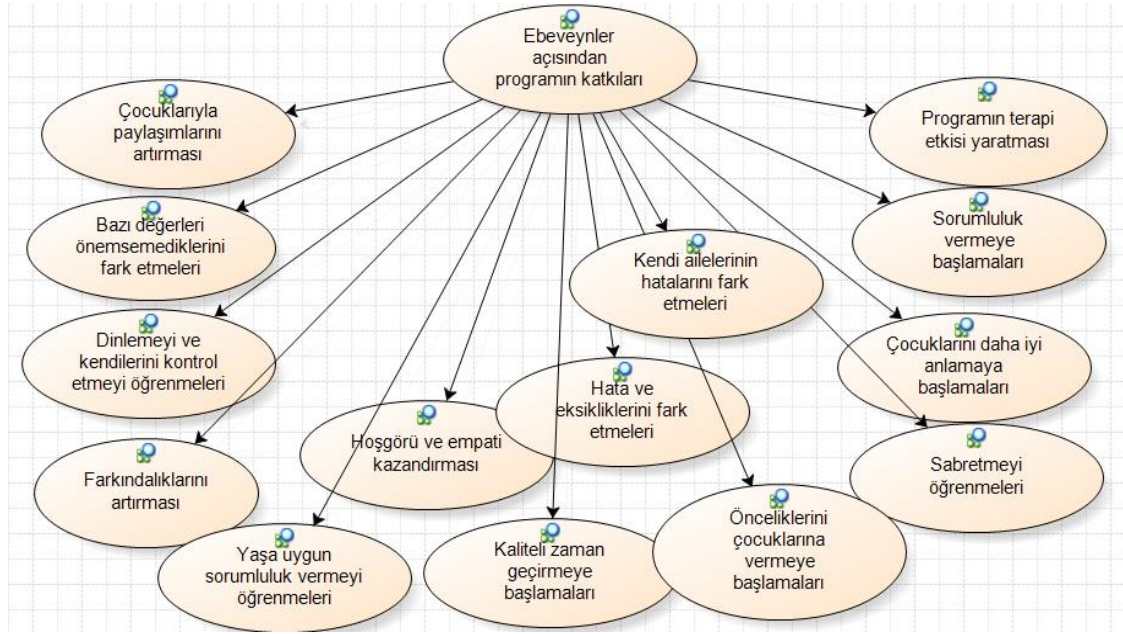
Alt Ölçekler		N	Sıra Ortalama	Sıra toplamı	Z	P
Sorumluluk	Negatif toplam	2	5,00	10,00	-1,49	,05
Sontest-izleme	Pozitif toplam	8	5,63	45,00		
	Eşit	2				
Saygı	Negatif toplam	9	5,00	45,00	-2,72	,00*
Sontest-izleme	Pozitif toplam	0	,00	,00		
	Eşit	3				
İşbirliği	Negatif toplam	2	4,00	8,00	-1,81	,07
Sontest-izleme	Pozitif toplam	7	5,29	37,00		
	Eşit	3				
Dürüstlük	Negatif toplam	2	2,50	5,00	-1,56	,11
Sontest-izleme	Pozitif toplam	5	4,60	23,00		
	Eşit	5				
Paylaşma	Negatif toplam	3	3,00	9,00	-44	,65
Sontest-izleme	Pozitif toplam	2	3,00	6,00		
	Eşit	7				
Dostluk	Negatif toplam	0	,00	,00	-1,89	,06
Sontest-izleme	Pozitif toplam	4	2,50	10,00		
	Eşit	8				

Negatif sıralar temeline dayalıdır. *p<0,05

Tablo 5 incelendiğinde deney grubunda saygı alt boyutu dışında sontest puanları ile izleme testi puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Saygı değerinde ise izleme testi lehine anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Bu bulgu programın çocukların sorumluluk, saygı, işbirliği, dürüstlük, paylaşma ve dostluk değerler kazanımlarına olan etkilerinin tüm alt boyutlarda izleme testinde de sürdüğünü göstermektedir.

Araştırmanın nitel verilerine ilişkin bulgular

Değerler eğitimi programının sonunda annelerle görüşme yapılmıştır. Deney grubundaki annelere “Çocuğunuza değer kazandırma sürecinde aldığınız eğitim programının size ne gibi katkıları oldu?” sorusu yöneltilmiştir. Annelerin bu soru ile ilgili görüşlerinden elde edilen kodlamalara ait oluşturulan model Şekil 1’de sunulmuştur. İlgili başlığa yönelik ifade edilen görüşler tema ve alt temalar olarak model üzerinde görülmektedir. Şekil 1 incelendiğinde, eğitim programının annelerin farkındalıklarını artırması, sabretmeyi öğretmesi, hata ve eksikleri fark ettirmesi, terapi etkisi yapması, hoşgörü ve empati kazandırması, üzerinde fazla durulmayan değerlerin fark edilmesi, çocuklarını daha iyi anlamaya başlamaları, dinleme ve kendilerini kontrol etmeyi öğretmesi, kaliteli zaman geçirmeye başlamaları, çocukları ile paylaşım ve dialoglarının artması, önceliklerini çocuklarına vermeye başlamaları, yaşa uygun sorumluluk vermeyi öğretmesi, sorumluluk vermeye başlamaları ve kendi ailelerinin hatalarını fark etmesi alt temalarının göze çarptığı görülmektedir.

Şekil 1: Anne Değerler Eğitimi Programının Annelere Katkısına Ait Model

Annelerin konuyla ilgili yanıtlarından bazıları aşağıda verilmiştir:

A11: “Yaptığımız hataların farkına vardık, ben çocuğumu ee paylaşma konusunda çok zorlardım. Hatta onun oyuncaklarını alır sormadan verirdim. Çocuk için eşyasının önemli olduğunu izin almam gerektiğini, biz nasıl rahatsız olursak oda oluyor işte çocuk dünyasında her şey farklı algılayabildiğini anladık”

A9: “Çocuğumu dinlemek yerine hemen o zaman tepki gösteriyordum hani o an hemen parlıyordum hani ne yaptın niye yaptın falan artık o an hemen susuyorum biraz sakinleşince soruyorum annem bunu niye yaptın çocuğun söylemesini bekliyorum niye yaptığını açıklama yapmasını bekliyorum önceden öyle değildim hemen olaya en kötü yerinden bakıyordum hemen bağırap çığınıyordum neye yaptın diye şöyle böyle anlık tepki gösteriyordum ama susuyorum aklıma geliyor”.

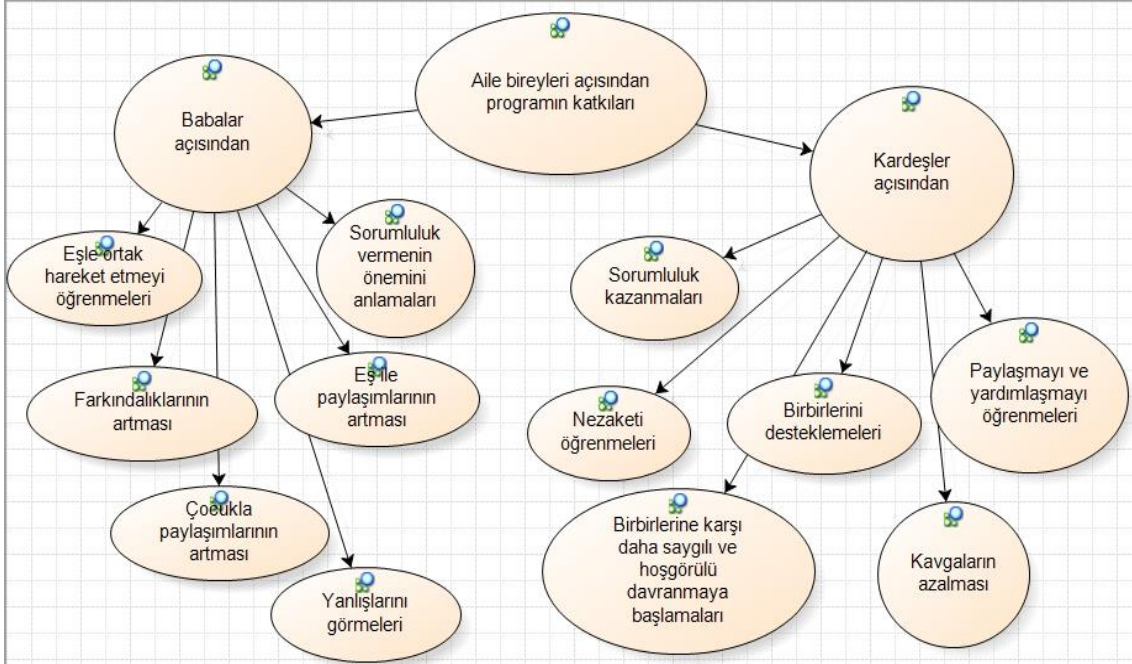
A6: “Önceden işimden zaman kalırsa çocuklara zaman ayırıyordum. Şimdi rahatlıkla işimi bir kenara bırakabiliyorum. Anne lütfen birazcık aşağı inelim çok sıkıldık dediğinde kardeşi ile birlikte aşağı indirebiliyorum. İşim var gidin başımdan demiyorum. Ama önce bunu yapıyordum”.

A1: “Ee bazı değerleri es geçtiğimi gördüm. Mesela çok da anlatmıyordum ben önceden farklı insanlardan özelliklerden bahsetmediğimi fark ettim”

A10: “Onu şey gibi algılıyoruz yapamıyor beceremiyor sanki zamandan tasarruf yapalım gibi algılıyoruz elinden alıp biz yapıyorduk hayır onu bu şekilde yapmam gerekiyor diye sabır gösteremiyorduk çünkü hani zamansızlık mı telaşelik mi bilmiyorum adını ne koyarsanız artık çocuğun yerine biz yapıyorduk onu şimdi biz yapmıyoruz çocuğumuza zaman tanıyoruz. Daha sabırla üzerine gidiyoruz”

Program sonrası annelere ikinci olarak “Çocuğunuza değer kazandırma sürecinde aldığınız eğitim programının ailenize (baba, kardeşler ve diğer aile bireyleri) ne gibi katkıları oldu?” sorusu yöneltilmiştir. Annelerin bu soru ile ilgili görüşlerinden elde edilen kodlamalara ait oluşturulan model Şekil 2 ‘de sunulmuştur. İlgili başlığa yönelik ifade edilen görüşler tema ve alt temalar olarak model üzerinde görülmektedir. Şekil 2 incelendiğinde, programın kardeşler ve babalar üzerinde olumlu etkileri olduğu göze çarpmaktadır. Programın kardeşlere sorumluluk kazandırma, karşılıklı saygılı ve hoşgörülü davranma, paylaşma ve yardımlaşmayı öğrenme, nezaketi öğrenme, kavganın azalması ve birbirlerini destekleme gibi olumlu etkilerinin olduğu görülmektedir. Programın babalara ortak hareket etmeyi öğrenme, yanlışları

görme, eş ve çocukla paylaşımı artırma, farkındalığı artırma ve sorumluluk vermenin önemini anlama gibi olumlu etkilerinin olduğu göze çarpmaktadır.

Şekil 2: Anne Değerler Eğitimi Programının Aile Bireyleri Üzerine Etkisine Ait Model

Annelerin programın kardeşler ve babalar üzerindeki etkileri ile ilgili yanıtlarından bazıları aşağıda verilmiştir:

A6: “Bu programdan oğlum da çok yararlandı şu an ablası ne yaparsa aynısını yapıyor mesela yatarken hatırlatıyor aba dişimizi fırçalayalım”

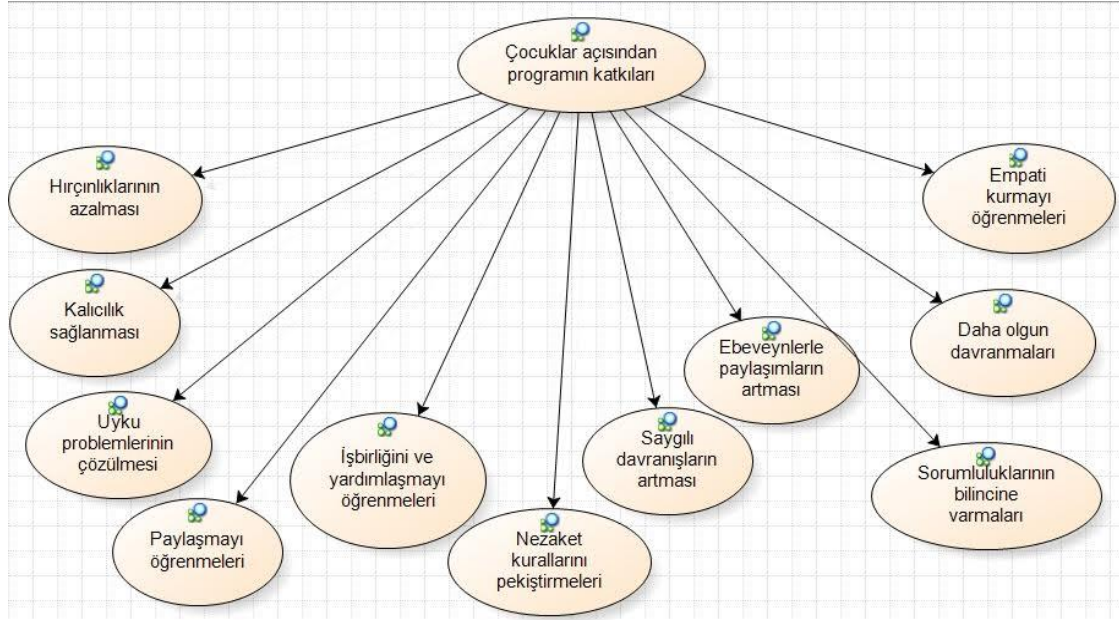
A10: “Kızımın bir ödevi varsa abi yardım etmek istiyor Abi kendi çalışma masasını toplarken temizlerken bende yapayım abi yardım edeyim sana, kitapları ben düzenleyeyim ya da boyaları sen düzenlede kitaplarımı ben kendim düzenlerim gibi cümlelere şahit oluyorum”

A1: “Eşime okulda hocamızın verdiği notları okuyordum. Ne bileyim birlikte ortak hareket ettik ne yaptık ters düşmedik onu öğrendi”

A4: “Eşim bazen sorumlulukta çocuk sonrada öğrenir diyordu Ama şimdi kazanmanın sorumluluğu önemli olduğunu gördük eşimle”

A3: “Okulda yaptıklarımızı babayada anlatıyor. Eşimde her gün soruyor. Onla da paylaşmış oluyor”

Annelere son olarak “Aldığınız eğitimin çocuğunuzda yansıması nasıl oldu?” sorusu yöneltilmiştir. Annelerin bu soru ile ilgili görüşlerinden elde edilen kodlamalara ait oluşturulan model Şekil 3 ‘de sunulmuştur. İlgili başlığa yönelik ifade edilen görüşler tema ve alt temalar olarak model üzerinde görülmektedir. Şekil 3 incelendiğinde, programın çocuklar üzerinde sorumluluklarının bilincine varma, nezaket kurallarını pekiştirme, işbirliğini ve yardımlaşmayı öğrenme, saygılı davranışlarda artma, paylaşmayı öğrenme, hırçınlığın azalması ve daha çok söz dinleme, uyku probleminin çözülmesi, empati kurmayı öğrenme, daha olgun davranma, kalıcılık sağlama ve aile ile paylaşımının artması gibi olumlu özellikler kazandırdığı göze çarpmaktadır.

Şekil 3: Anne Değerler Eğitimi Programının Çocuklar Üzerine Etkisine Ait Model

Annelerin konuyla ilgili yanıtlarından bazıları aşağıda verilmiştir:

A3: “Evden içeri girdiği zaman bir misafir geldiği zaman bir hoş geldiniz demez kaçır giderdi yabancılık yapardı şimdi hoş geldiniz nasılsınız der. Kızdığı zaman o da bana bağırrır çağırırdı şimdi öyle güzelce konuşuyor anneciğim özür dilerim, o biraz duruldu”

A3: “Sofrayı kurarken kaldırırken yardım ediyor.Çok yoruluyorsun annecim ben sana yardımcı olayım diyor önceden yardımlaşmaları pek fazla yoktu. Programda hikayelerde okuduk yardımlaşmanın orda çocuklar falan anlatınca onlardan örnek aldı kendi de söylüyor anne bunlar böyle yapıyor bende böyle yapmak zorundayım diyor ben sana yardımcı olacam babama yardımcı olacam diyor sen hiç üzülme diyor”

A7: “Daha önce oğlum pek şey yapmazdı pijamaları katlamazdı. Yatağını öyle şey bırakırdı. Şimdi maşallah pijamalarını katlıyor masayı kurmaya bana yardım ediyor”

A9: “Sabah kalkınca yüzünü yıkayan çocuk değildi şimdi kalkıyor gözünü açınca anne günaydın diyor gidiyo banyoya yüzünü yıkıyor kahvaltıda bana yardım ediyor hani değişti çocuklarım baya bi değişti”

A6: “Büyüklerle saygıyı öğrendi. Bu sabahta konuşurken anne eğer otobüste bir hamile veya çocuklu bayan görürsem ben kalkıp onlara yer vereceğim anne diyor bu saygı değilmii diyor”

A9: “Kızım evdeki eşyaları ablası ile paylaşmıyordu ama artık onları ortak kullanması gerektiğini paylaşınca daha bi güzel olduğunu anladı”

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma da okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocukların annelerine çocuklarının değer kazanmalarını desteklemek için sistemli ve programlı etkinliklerle verilen sorumluluk, dürüstlük, saygı, işbirliği, paylaşma ve arkadaşlık değerlerini içeren “Anne Değerler Eğitim Programı” uygulanmıştır. Araştırma da deney grubundaki çocukların tüm değerlerde deney öncesi ve sonrası puanları anlamlı farklılık göstermiştir. Ayrıca deney grubundaki çocukların programda yer alan değerleri kazanımlarına ilişkin puanlarının tüm değerlerde kontrol grubunda yeralan çocukların puanlarından yüksek olduğu görülmüştür.

Araştırmada programa katılan annelerin çocuklarına 6 hafta sonra kalıcılığı belirlemek amacıyla uygulanan izleme testi sonuçları son-test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuç, programa katılan annelerin çocuklarında programın etkisinin

devam ettiğini göstermektedir. Bu sonuçlara göre annelere uygulanan programın çocukların değer kazanımlarını olumlu olarak etkilediği söylenebilir.

Alanyazın incelendiğinde farklı öğretim kademelerinde değer eğitim programları ile ilgili yapılan çalışmaların olduğu görülmektedir. İlkokul ve ortaokul düzeyin de sorumluluk (Özerbaş ve Gündüz, 2014; Aladağ, 2012; Aktepe, 2015; Aydın, 2008) demokratik tutum (Tahiroğlu, 2014, Izgar, 2013), saygı ve hoşgörü (Tahiroğlu, 2014), bilimsellik, adil olma ve barış (Katılmış ve diğ., 2010) yardımseverlik (Aktepe, 2015; Aydın, 2008) vb. değerlerle ilgili eğitim programlarının öğrencilerin değer kazanımlarını olumlu olarak etkilediği belirlenmiştir. Okul öncesi eğitim kurumlarında da öğrencilere değer kazandırmaya yönelik programların uygulandığı ve öğrencilerin değer kazanımına ilişkin olumlu sonuçların elde edildiği görülmektedir. Gökçek (2007) okul öncesi eğitime devam eden (5-6 yaş) çocuklara saygı, sorumluluk, özgüven, liderlik, yardımseverlik, nezaket, sabrı içeren karakter eğitimi programı uygulamıştır. Çalışma sonuçları çocukların eğitim programında yeralan tüm değerlerde olumlu davranış değişikliği gösterdikleri belirlenmiştir. Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar değer eğitim programının çocukların değer kazanımlarını olumlu etkilemesi açısından alanyazınla tutarlılık göstermektedir. Baş (2011) 60-72 aylık çocuklarda “Hikaye Temelli Eğitim Programının” sorumluluk ve işbirliği, Uzmen ve Mağden (2002) ise okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarına uygulanan eğitim programının paylaşma ve yardımlaşma davranışlarını olumlu olarak etkilediklerini belirlemişlerdir. Çalışma sonuçları çocukların eğitim programında yeralan tüm değerlerde olumlu davranış değişikliği gösterdikleri belirlenmiştir. Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar değer eğitim programının çocukların değer kazanımlarını olumlu etkilemesi açısından alanyazınla tutarlılık göstermektedir. Öte yandan çalışmaların yalnızca çocuklarla sınırlı olması değerlerin kazanımı için yeterli olmayabilir. Nitekim Gökçek (2007) karakter eğitim programına katılan çocukların aileleri için programda yeralan değerlere yönelik aile hayatında olumlu davranış değişikliklerine rastlamadıklarını belirtmişlerdir.

Genel olarak Türkiye bağlamında alanyazın da eğitim programlarının çocuklara değer eğitimi uygulaması şeklinde olduğu görülmektedir. Bazı çalışmalar da ise aile katılımı etkinliklerle değerler eğitimi programının uygulandığı görülmektedir. Örneğin; Öztürk Samur ve Deniz (2014) okul öncesi eğitime devam eden (6 yaş) çocuklarına grup kuralları, barış, kendimizi tanıyalım, hepimiz farklıyız, özgüven, duygular, sorumluluk, paylaşım, işbirliğini içeren değerler eğitimi programı uygulamıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizleri sonucunda deney ve kontrol gruplarının duyguları düzenleme, okul hazırbuluşluğu, sosyal güven, toplam sosyal duygusal gelişim son test puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. Bu çalışma da ailelere yapılacak olan etkinliklerle ilgili bilgi mektubu gönderilerek, çocuklara ev ödevleri verilerek aile katılımı sağlanmıştır. Ekinci Vural (2006) anaokuluna devam eden 6 yaş çocuklarına “Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitimi” uygulamıştır. Araştırma sonunda, programın uygulandığı gruptaki çocukların kişilerarası ilişkiler, sözel açıklama becerileri, dinleme becerileri ve kendini kontrol etme becerilerinin olumlu olarak etkilendiği belirlenmiştir. Dereli İman (2014) okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocuklara, seçim yapma, dürüstlük, saygı, işbirliği yapma, sorumluluk, adalet, arkadaşlık, barışçıl olma, yardımlaşma ve sevgi değerlerini içeren aile katılımı değerler eğitimi programı uygulamıştır. Çalışma da değerler eğitimi programına katılan çocukların psiko-sosyal gelişim, sosyal beceri ve sosyal problem çözüme becerilerine ilişkin puanlarının programa katılmayan çocuklardan daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Ayrıca kalıcılık ölçümleri de deney sonrasında programın etkisinin sürdüğünü göstermiştir. Çalışma da ailelerden alınan görüşler değerler eğitimi programının çocuklarda istedik davranışların arttığı, istenmedik davranışların azaldığı yönünde olmuştur. Bu çalışma çocukla birlikte ailenin de katılımının etkisinin evde de sürdüğünü göstermektedir.

Ancak aile katılımı etkinliklerde aile yalnızca okuldan eve gönderilen etkinlik temelinde programa dahil olabilir. Etkinliğin gönderilmediği durumlarda evde sürdürülmesi söz konusu olmayabilir. Neslitürk ve Deniz (2014) ise çalışmasında 5-6 yaş çocuğu olan annelere değerler eğitimi programı uygulamıştır. Çalışmada iletişim, işbirliği, kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupta birlikte hareket etme, kendini kontrol etmeyi içeren değerler eğitimi

programını annelere uygulanmış ve çocuklarının sosyal becerileri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırma sonunda verilen Anne Değerler Eğitimi Programının çocuklarının sosyal becerilerini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Yapılan izleme testi ise işbirliği, kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupla birlikte hareket etme, kendini kontrol etme becerilerinde etkinin devamlılığını göstermiştir.

Bu çalışmada da Neslitürk ve Deniz (2014)'in çalışmasına benzer bir şekilde annelere değerler eğitimi programı uygulanmıştır. Bu programda annelerin öğrendikleri etkinlikleri evde çocukları ile birlikte yapmaları ve diğer aile bireylerinin de bu etkinliklere katılmaları sağlamak amaçlanmıştır. Değer eğitimi sürecinde aile ve okulun işbirliği içerisinde olması değer kazanımını olumlu etkilemektedir. Öğretmen okulda çocuklara bir sistem bütünü içerisinde programlı olarak değer ve değer eğitimi ile ilgili kazanımları gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Ancak aile boyutu ile ilgili olarak destekleyici çalışmalar da değer eğitimine katkı sağlamaktadır. Çocuklara rol model olarak ailenin değer eğitimine katılımı çocukların değer kazanımlarında etkilidir. Okulda kazandırılmaya çalışılan değerlerin ebeveynlerle birlikte tekrarı, okul ve aile işbirliğini kuvvetlendirmekte, değerlerin pekişmesini sağlamaktadır (Berkowitz ve Bier, 2005, Dereli İman, 2014 Nitekim bu çalışmada programa katılan anneler, yapılan görüşmelerde değerlere ilişkin aile bireylerinde farkındalığın arttığını, çocukla birlikte diğer aile bireylerinin de programda yer alan değerleri kazandıklarını belirtmişlerdir. Bu durumun çocuğu davranışlarında kalıcılığı sağladığını vurgulamışlardır.

Araştırma da ulaşılan bir diğer sonuç ise kontrol grubunda yer alan çocukların “İşbirliği” ve “paylaşma” değerlerinde öntest ve sontest puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğudur. Paylaşma ve işbirliği yapma okul öncesi dönemde kazandırılan beceriler arasında yer almaktadır. Okul öncesi eğitim kurumunda arkadaş grubu içerisinde kabuledilen çocuklar, serbest oyun etkinlikleri sırasında işbirliği ve paylaşma becerilerini geliştirir (Aslan, 2008). Okul öncesi eğitim programında herhangi bir ek eğitim programına gereksinim duyulmadan bu değerler çocuklar tarafından kazanılmıştır. Programın uygulandığı deney grubunun paylaşma ve işbirliği değerlerine ilişkin puanları kontrol grubundan daha yüksek olarak bulunmuştur. Program okul öncesi eğitim kurumunda çocukların bu değerleri kazanmalarını desteklemiştir. Asıl önemli nokta ise programda yer alan sorumluluk, dürüstlük, saygı, ve arkadaşlık değerlerine ilişkin kontrol grubunun öntest sontest puanlarının anlamlı bir farklılık göstermemesidir. Benzer bir biçimde İkinci Vural (2006) kişilerarası ilişkiler, sözel açıklama becerileri, dinleme becerileri, Öztürk Samur ve Deniz (2014) duyguları düzenleme, okul hazır bulunuşluğu, sosyal güven, toplam sosyal ve duygusal gelişim, Dereli İman (2014) seçim yapma, dürüstlük, saygı, işbirliği yapma, sorumluluk, adalet, arkadaşlık, barışçıl olma, yardımlaşma ve sevgi değerlerinde kontrol gruplarının öntest ve sontest puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlemişlerdir. Bu sonuçlar deney gruplarının öntest sontest puanlarındaki anlamlı farklılığın okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan programdan değil, uygulanan değerler eğitimi programından kaynaklandığı sonucunu düşündürmektedir. Değer eğitimi ile ilgili mevcut programa ek düzenlenen bir programın çıktılarının kontrol grubuna göre daha olumlu sonuçlar vermesi beklenen bir sonuçtur. Ancak kontrol grubunda yer alan grubun uygulanan okulöncesi eğitim programından aldığı eğitimle anlamlı bir farklılık göstermemesi, bu programda değerlere ilişkin etkinliklere ve uygulamalarına ilişkin araştırma yapılması gereksinimine işaret etmektedir.

Kaynaklar

- Akkaya, S. (2008). *Ortaöğretim (lise) öğrencilerinde rekabetçi tutum ile ana-baba tutumları arasındaki ilişki düzeyi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktepe, V. (2015). Etkinlik temelli değer eğitiminin öğrencilerin yardımseverlik tutumlarına etkisi. *Researcher: Social Science Studies*, 3, 17-49.
- Aladağ, S. (2012). İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini bilişsel düzeyde kazanmalarına etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 (16), 123-146.

- Alpöge, G. (2011). *Okul Öncesinde Değer Eğitimi* (1. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aslan, Ü. (2008). Okul öncesi eğitimde temel becerilerin ve sosyal davranışların kazandırılması. İçinde G. Haktanır (Ed.). *Okul öncesi eğitime giriş*. (ss. 215-240). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aydın, Ö. (2008). *Yardımsızlık ve sorumluluk odaklı karakter eğitim programının 7.sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Yedi Tepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2012). *Okulda Değerler Eğitimi* (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Baş, N. (2011). *Hikaye temelli eğitim programının 60-72 aylık çocukların sorumluluk ve işbirliği becerilerinin gelişimine etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Berkowitz, M. W., & Bier, M.C. (2005). Character education: Parents as partners. *Educational Leadership*. 63 (1) 64-69.
- Bornstein L. & Bornstein M.H. (2007). Parenting styles and child social development. *Encyclopedia on Early Childhood Development*, 1-4.
- Creswell, J., & Plano Clark, V. (2007). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Çağlar, A. (2005). Okul öncesi dönemde değerler eğitimi. İçinde M. Sevinç (Ed.). *Erken Çocuklukta Gelişim Ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. (ss. 304-311). İstanbul: Morpa Yayınları.
- Çağlayan, A. (2005). *Ahlak Pusulası: Ahlak Ve Değerler Eğitimi*. (1. Baskı). İstanbul: Dem Yayınları
- Demirgil, H. (2010). Parametrik olmayan hipotez testleri. İçinde Ş. Kalaycıoğlu (Ed.). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. (ss.83-112). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Dereli İman, E. (2014). Değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocukların sosyal gelişimine etkisi: sosyal beceri, psiko-sosyal gelişim ve sosyal problem çözme becerisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14 (1), 249-268.
- Dinç, B. (2011). Okul öncesi dönemde değerler eğitiminin yeri ve önemi. İçinde A. Arıkan (Ed.). *Okul öncesi Dönemde Değerler Eğitimi*. (ss. 149-164). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisi.
- Doğanay, A. (2006). Değerler eğitimi. İçinde C. Öztürk (Ed.). *Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırıcı Bir Yaklaşım*. (ss. 255-286). Ankara: Pegem-A Yayıncılık.
- Ekinci Vural, D. (2006). *Okul öncesi eğitim programlarındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katılımlı sosyal beceri programının çocuklarda sosyal becerinin gelişimine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Eyre, L., & Eyre, R. (1993). *Teaching your children values*. New York: Simon & Schuster.
- Fichter, J. (2006). *Sosyoloji Nedir*. (Çev. Nilgün Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Geçit, Y. ve Gençer, G. (2011). Hayat bilgisi dersinde kazandırılması beklenen değerlere ilişkin veli görüşleri. *E-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*. 6, (1), 78-90.
- Gökçek, B. S. (2007). *5-6 yaş çocukları için hazırlanan karakter eğitimi programının etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar* (1. Baskı). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Hökeleki, H. (2011). *Ailede, okulda ve toplumda değerler psikolojisi ve eğitimi* (1. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Izgar, G. (2013). *İlköğretim okulu 8.sınıf öğrencilerine uygulanan değerler eğitimi programının demokratik tutum ve davranışlarına etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Katılmış A., Ekşi, H. Ve Öztürk, C. (2011). Sosyal bilgiler ders kazanımlarıyla bütünleştirilmiş karakter eğitimi programının etkililiği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11 (2), 839-859
- Kenndy, A. (2012). *Defining values in early childhood education*. 20 Mayıs 2012 tarihinde www.cccvic.org.au/view/download.cfm adresinden alınmıştır.
- Lovat, T., & Toomey, R. (2007). *The double helix relationship between quality teaching and values education: Emerging issues for teacher educators*. Report on the research under taken by the Australian Council of Deans of Education for the Department of Education, Science and Training as part of its Values Education Partnerships Project.
- MacNaughton, G., & Hughes, P. (2007). Teaching respect for cultural diversity in Australian early childhood programs: A challenge for professional learning. *Journal of Early Childhood Research*, 5, 189-204.
- Neslitürk, S. ve Deniz, M. E. (2014). Anne değerler eğitimi programının (ADEP) 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 4 (4), 103-116.
- Neslitürk, S. ve Çeliköz, N. (2015). Okul öncesi değerler ölçeği aile ve öğretmen formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 19-42.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 230-232.
- Özerbaş, M.A. ve Gündüz, M. (2014). Sorumluluk değerinin proje tabanlı öğrenmeyle öğretiminin ilköğretim 3. sınıf öğrencilerinin tutumlarına etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (32), 520-532.
- Öztürk Samur, A. ve Deniz, M. E. (2014). Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 7 (4), 463-481
- Stephenson, J., Ling, L., Burman, E., & Cooper, M. (2005). *Values in education*. New York: Routledge.
- Şengün, M. (2013). Anne-baba tutumuna göre lise öğrencilerinin ahlâki olgunluk düzeyleri. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12 (23), 203-215.
- Tahiroğlu, M. (2014). Hoşgörülü ve demokratik bir sınıf toplumu uygulaması. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (17), 87-110.
- Tuğrul, B. (2013). Değerlere değer vermek. *Antalya Değerler Eğitimi Sempozyumu*, 28-29 Mayıs 2014, Antalya: Antalya Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü,
- Türk Dil Kurumu (2015). *Büyük Türkçe Sözlük*. 10 Mart 2015 tarihinde <http://tdkterim.gov.tr/bts/> adresinden alınmıştır.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2012). *Değerler eğitimi* (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Uyanık Balat, G. ve Balaban Dağal, A. (2009). *Okul öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri*. (2. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Uyanık Balat, G. (2012). Okul öncesinde değerler eğitimi. İçinde G. Balat Uyanık(Ed), *Okul öncesinde Değerler Eğitimi ve Etkinlik Örnekleri* (ss.2-33). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Uzmen, S. ve Mağden, D. (2002). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının prososyal davranışlarının resimli çocuk kitapları ile desteklenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15, 193-212.
- Yalar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme*. Yayımlanmamış doktora tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yalar, T. ve Yanpar Yelken, T. (2011). Değerler eğitiminin iyileştirilmesi ile ilgili öğretmen görüşlerinin belirlenmesi ve bir program modülü örneğinin geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (38), 79-98.
- Yaman, E. (2012). *Değerler Eğitimi* (2. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.

Extended Abstract

Introduction

Values education can be functional and human if it is based on basic requirements of children like receiving acceptance and respect, being happy, learning and studying, freedom and secure relations. Values education can turn to education of personality and identity creation when it is maintained in a free environment (Çağlar, 2005). With values education, children will be raised as good citizens who are accepted in the society, who can have positive view on life, who fulfil responsibilities within social change and who have positive personality (Stephenson, Burman and Cooper, 2005; Lovat and Toomey, 2007; MacNaughton and Hughes, 2007; Dinç, 2011). Values that are hold starting from the childhood period meet the belonging requirement of children. These values provide children with power to solve interpersonal problems. (Tuğrul, 2013). This education plays an important role for the child to develop a health personality and maintain a happy and successful life (Alpöge, 2011; Dinç, 2011). Thus, children having these values will be able to become individuals who can use reason, heart and conscience at its best and who will lead in the progress of the society (Tuğrul, 2013).

It is an important issue to give in a systematic and planned way the basic values which start to be acquired from early years in a family environment (Aktepe, 2015; Eyre and Eyre, 1993). Families who play important role in the acquisition of values should have sufficient knowledge of values to educate their children as well as the power to transfer values (Geçit and Gencer, 2011). When we study the relevant literature, we see that the family centred education programs for the preschool children are limited (Dereli İman, 2014; Neslitürk and Deniz 2014). In this respect, it is considered a problem in this study whether the families who are directly effective in the acquisition of values by children and in somehow creating the world view of children are subject to a planned education with respect to the value acquisition process. Depending on the problem status, the study aimed to reveal the effect of the Mother Values Education Program to the value gaining processes of the children of 5-6 years old.

Method

Mixed design was used in the study including quantitative and qualitative research approaches. The quantitative aspect of the study was designed according to the trial model. Among the real trial models, the model with pretest-posttest control was used in the study. The qualitative aspect of the study consisted of semi structured interviews in order to determine the views of mothers on the effects of the program after the mother values education program.

The study group consists of the mothers and their children of 5-6 years old going to the nursery section of a secondary school under the Ministry of National Education in Alanya, Antalya. 12 mothers and their children who wanted to participate in the education program were included in the test group while 12 mothers and their children who didn't participate in the education program were included in the control group.

The data collection tool used in the study was Preschool Values Scale Family, Teacher and Student Form and semi structured interview form.

Result and discussion

In all values, the pre-test and post-test points of the children included in the test group of the study had significant differences. In addition, it was found that points of children in the test group regarding acquisition of the values included in the program values were higher in all values than the points of children in the control group. No significant difference was found between the post-test and follow-up test points of the children in the test group. This result showed that the effect of the program continued in the children of the mothers who participated in the program.

There is similarity between the results of this study and the results of some experimental researches in the relevant literature.

Generally, it is noticed that the education programs in the literature in Turkey involve character education to children. Some studies applied values teaching program in events with family participation (Ekinci Vural, 2006; Dereli İman, 2014; Öztürk Samur and Deniz, 2014)

In activities with family participation, family can participate in the program only within the activity sent home from school. In cases where activity is not sent, it may not be performed at home. Neslitürk and Deniz (2014) applied values education program to mothers with children of 5-6 years old. The study revealed that the program had positive effect on the social skills of the children. In this study, Neslitürk and Deniz (2014) similarly applied the values education program to mothers and intended to ensure that the mothers perform the activities they learned together with their children at home and that the other family members also participate in these activities. Repetition together with parents of the values that are attempted to be given at school strengthens the school and family cooperation and ensures the strengthening of the values (Berkowitz and Bier, 2005, Dereli İman, 2014). Likewise, the interviews with the mothers who participated in the program of this study revealed that the mothers stated that their awareness increased and that the other members of the family gained the values included in the program together with the children. They stated that this ensured retention of children's behaviour.